

PAPER DETAILS

TITLE: Gül Yetistiren Adam'da Söz Varligi

AUTHORS: Bilal Uysal,Sevgi Karakaya

PAGES: 224-237

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/3739607>

12. Gül Yetiştiren Adam'da Söz Varlığı¹**Bilal UYSAL²****Sevgi KARAKAYA³****APA:** Uysal, B. & Karakaya, S. (2024). Gül Yetiştiren Adam'da Söz Varlığı. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (38), 224-237. DOI: 10.29000/rumelide.1439604.**Öz**

Genel tabirle bir dile ait sözler bütünü olan söz varlığı, özel olarak bir dilin ve o dili konuşan toplumun duygu ve düşünce evrenini yansıtmaktadır. Bu sebeple toplumun kullanımındaki her türlü deyim, atasözü, ikileme, kalıplaşmış söz vb. unsurların dilin söz varlığı kapsamında değerlendirilmesi gerekir. Söz unsurlarının oluşumu dikkate alındığında, dili kullanan her bireyin kendi duygu ve düşünce dünyasından hareket ettiği, bu nedenle her yazar veya şairin özgün bir üsluba sahip olduğu görülmektedir. Şair ve yazarlar sahip oldukları söz varlığına göre dili işleyip şekillendirirler. Edebî eserler de bu işleyiş neticesinde ortaya çıkar. Zengin bir söz varlığına ve geniş anlatım imkânlarına sahip olan Türkçenin de bu özelliklerini koruyup saklamada edebî eserlerin önemi büyüktür. Bu çalışmada Rasim Özdenören'in *Gül Yetiştiren Adam* adlı eserindeki söz varlığı unsurlarını tespit etmek ve bu tespit üzerinden yazarın dili ve üslubuna yönelik çıkarımlarda bulunmak hedeflenmiştir. Hedef doğrultusunda yazarın dili nasıl kullandığı, hangi söz varlığı unsurlarından ne oranda yararlandığı tespit edilmiştir. Nitel araştırma yönteminden faydalanılan çalışmada söz varlığı sekiz başlıkta (atasözü, deyim, ikileme, kalıplaşmış söz, ilişki sözleri, terim, argo ve yöresel kullanımlar) ele alınmıştır. Eserden 328 deyim, 140 tekrar öbeği, 68 ilişki sözleri, 148 terim, 40 yöresel sözcük, 35 argo kullanım ve birer de atasözü ve kalıplaşmış söz tespit edilmiştir. Bu da eserin dilimizin anlatım imkânlarının çeşitliliğini gösteren pek çok söz unsuru içerdiğini ve bu söz unsurlarının yazarın düşünce evreninden izler taşıdığını göstermektedir. Yapılan bu tespitler yeni yapılacak söz varlığı çalışmalarına katkı sağlayacaktır. Ayrıca bu yönüyle eserin okuyucuların sözcük hazinelerinin geliştirilmesine, değerlerimizin ve kültürümüzün aktarılmasına katkı sağlayacağı görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Rasim Özdenören, Türkçe, *Gül Yetiştiren Adam*, dil, söz varlığı, üslup

¹ **Beyan (Tez/ Bildiri):** Bu makale Sevgi KARAKAYA'nın Dr. Öğr. Üyesi Bilal UYSAL danışmanlığında hazırladığı "Rasim Özdenören' in Gül Yetiştiren Adam Adlı Eserinde Söz Varlığı" başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Çıkar Çatışması: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir.

Finansman: Bu araştırmayı desteklemek için dış fon kullanılmamıştır.

Telif Hakkı & Lisans: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır.

Kaynak: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur.

Benzerlik Raporu: Alındı – Turnitin, Oran: %20

Etik Şikayeti: editor@rumelide.com

Makale Türü: Araştırma makalesi, **Makale Kayıt Tarihi:** 02.01.2024-**Kabul Tarihi:** 20.02.2024-**Yayın Tarihi:** 21.02.2024; **DOI:** 10.29000/rumelide.1439604

Hakem Değerlendirmesi: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme

² Dr. Öğr. Üyesi, Afyon Kocatepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Türkçe Eğitimi / Dr., Afyon Kocatepe University, Faculty of Education, Turkish Education (Afyonkarahisar, Türkiye), buysal@aku.edu.tr, **ORCID ID:** 0000-0002-7198-8760, **ROR ID:** https://ror.org/03a1crh56, **ISNI:** 0000 0001 0740 4815

³ ????? (Afyonkarahisar, Türkiye), sevgi1837837@gmail.com, **ORCID ID:** 0000- 0002-9693-8532, **ROR ID:** https://ror.org/03a1crh56, **ISNI:** 0000 0001 0740 4815

Vocabulary in The Man Who Grew Roses⁴

Abstract

In general terms, the vocabulary, which is the totality of words belonging to a language, reflects the universe of feelings and thoughts of a language and the society that speaks that language. For this reason, all kinds of idioms, proverbs, doubling, and set phrase in the use of society should be evaluated within the scope of the language's vocabulary. When the formation of lexical elements is considered, it is seen that each individual using the language acts from his/her world of emotion and thought. Therefore, each writer or poet has a unique style. Poets and writers process and shape the language according to their vocabulary. Literary works emerge as a result of this process. Literary works are of great importance in protecting and preserving these features of Turkish, which has a rich vocabulary and broad expression possibilities. This study aims to determine the elements of vocabulary in Rasim Özdenören's *The Man Who Raised Roses* and to make inferences about the language and style of the author through this determination. In line with this goal, it was determined how the author uses the language, which vocabulary elements he utilizes, and to what extent. In the study, which utilized qualitative research methodology, vocabulary was analyzed under eight headings (proverbs, idioms, doubling, stereotypes, relationship words, terms, slang and local usages). 328 idioms, 140 repetition phrases, 68 relationship words, 148 terms, 40 regional words, 35 slang usage and one proverb and stereotype were identified from the work. This means that the work contains many verbal elements that show the diversity of the expression possibilities of our language.

Keywords: Rasim Özdenören, Turkish, *Gül Yetiştiren Adam*, language, vocabulary, style

1. Giriş

Sahip olduğu birtakım kurallar ve kendine özgü söz varlığı ile dil, sosyal bir varlık özelliği göstermektedir. Bu yönüyle dil, kullanıcıya kendi kurallarını kabul ettirir, bu kurallar dâhilinde değişir, gelişir. "Dil aslında sosyal bir kurum olmakla birlikte çok karmaşık bir olgudur. Kişiye ait bir meleke olması bakımından ruhî, konuşma aygıtından gelmesi sebebiyle fizyolojik ve bir ses olayı olmakla fizik yönleri vardır. Bu sebeple zamanımızda türlü yönlerden ve farklı maksatlarla incelenen bir konu olmuştur" (Banguoğlu, 1998: 18). Dilin bu sosyalliğinden ve kişiselliğinden hareketle dile ait söz zenginliği tespit edilebilir. Bir dile ait söz zenginliği de bir güne, aya veya yıla mahsus olmayıp dilin varoluşundan bu yana geçirmiş olduğu değişikliklere bakılarak fark edilebilmektedir. Bu değişiklikleri takip edebilmek için yapılması gerekenlerden birisi de söz varlığı çalışmalarıdır.

⁴ **Statement (Thesis / Paper):** This article is derived from Sevgi KARAKAYA's master's thesis titled "Vocabulary in Rasim Özdenören's *Rose Growing Man*", prepared under the supervision of Dr. Lecturer. This article is derived from Sevgi KARAKAYA's master's thesis entitled "Rasim Özdenören's *Rose Growing Man's Work*", prepared under the supervision of Dr. Bilal UYSAL.

Conflict of Interest: No conflict of interest is declared.

Funding: No external funding was used to support this research.

Copyright & Licence: The authors own the copyright of their work published in the journal and their work is published under the CC BY-NC 4.0 licence.

Source: It is declared that scientific and ethical principles were followed during the preparation of this study and all the studies used are stated in the bibliography.

Similarity Report: Received - Turnitin, Rate: 20

Ethics Complaint: editor@rumelide.com

Article Type: Research article, Article Registration Date: 02.01.2024-Acceptance Date: 20.02.2024-Publication Date: 21.02.2024; DOI: 10.29000/rumelide.1439604

Peer Review: Two External Referees / Double Blind

Söz varlığı çalışmaları, dile ait söz bütününi belirleyip geniş bir kapsamda ortaya koymayı hedeflemektedir. Bir dilin, bünyesinde barındırdığı her söz unsuru aynı zamanda o dilin özelliklerini; dili konuşan toplumun kültürünü ve düşünce evrenini yansıtmaktadır. Dilin söz varlığının tespitinde ele alınacak temel iki kavram söz ve sözcüklerdir. Sözcük, “manası veya gramer vazifesi bulunan ve tek başına kullanılan ses veya sesler topluluğu” (Ergin, 2013, s. 95) şeklinde tanımlanırken sözler, sözcüklerden oluşan anlatım bütünlüğünü anlatmaktadır. “Sözcükler, bir ya da birden çok birimden oluşan, ancak tek bir kavrama karşılık gelen dil birlikleridir. Sözler ise bir ya da birden çok sözcüğün bir bağlam içerisinde kullanıldığında anlam ve görev kazanmasıyla oluşan daha üst bir kavramın karşılıklarıdır” (İlgör, 2015, s. 8). Buna göre söz varlığını bir dilin tüm söz ve sözcükleri olarak tanımlamak daha doğrudur.

Söz varlığı denildiğinde bir dile ait tüm sözler akla gelmektedir. Dilimizde; *kelime hazinesi*, *kelime kadrosu*, *söz dağarcığı* ve *söz hazinesi* gibi ifadeler de *söz varlığı* yerine kullanılabilen kavramlardır. *Türkçe Sözlük* söz varlığını “Bir dildeki sözlerin bütünü, söz hazinesi, söz dağarcığı, sözcük hazinesi, kelime hazinesi, kelime kadrosu, vokabülerdir” (GTS, 2023) şeklinde tanımlamaktadır. “Söz varlığı, sadece bir dilde birtakım seslerin bir araya gelmesiyle kurulmuş simgeler, kodlar - ya da dilbilimdeki terimiyle göstergeler - olarak değil, aynı zamanda o dili konuşan toplumun kavramlar dünyası, maddi ve manevi kültürünün yansıtıcısı, dünya görüşünün bir kesiti olarak düşünülmelidir” (Aksan, 1996, s. 7).

Türkçe, günümüzde konuşulduğu coğrafya ve konuşan sayısı bakımından dünya dilleri arasında önemli bir konuma sahiptir. Akalın’a göre “Türk dili, yaklaşık 12 milyon kilometre karelik bir alanda 220 milyon nüfusun konuştuğu, yüze yakın ülkede öğretiminin yapıldığı, kökleri tarihin en eski dönemlerine kadar uzanan, 600 bini aşkın söz varlığına sahip bir dünya dilidir” (2009: 204). Başka araştırmacılar tarafından konuşur sayısı ve söz varlığına dair farklı tespitler de vardır. Nitekim Yaman’a göre de “Bugün dünyanın çeşitli bölgelerinde Türkçe konuşan yaklaşık 250 milyon civarında bir Türk nüfusunun söz varlığı da dikkate alındığında kelime sayısının tahmini olarak 1 milyonun üzerine çıkabileceği söylenebilir” (2016: 86). Verileri farklı olsa da ilgili açıklamaların ortak noktası, dilimizin nicelik ve nitelik bakımından zengin bir söz varlığına sahip olduğudur.

Dilin somut bir kimliğe büründüğü yer, yazılı metinlerdir. Bu metinler içinde de yazı dilinin en kıvrak, işlek ve zengin hâliyle kullanıldığı yerler edebî eserlerdir. Edebî eserlerde dil; eş, zıt, yan ve mecaz anlam gibi alt anlam alanların birçoğunu barındırmasının yanında yazarın üslubuyla da birleşerek konuşma dilinde olmayan söz unsurlarını da içerebilmektedir. Zira edebî dilde, sanatçı değişirken duygu ve düşüncenin yansıması olan dil de değişmektedir. Bu değişim, konuşma dilindeki kadar sınırlı değildir, yazı dilinde anlam kalıplarının zorlanmasına kadar varmaktadır. İşte bu yeni anlam kalıpları, farklı anlatım tarzları, günlük dil yerine işlenmiş dile ulaşma çabası ve öznellik yazarda üslup denilen olguyu doğurmaktadır. “Üslûbun oluşmasında sözcüklerin her sanatçıda farklı yapı ve anlamlarda kullanılmasının rolü vardır” (Karabulut, 2021, s. 19). Bu durumda edebî eserler üzerinden söz varlığı çalışması yapmak daha somut verilere erişmeye imkân tanıyacaktır. Eserlerdeki söz varlığı unsurları da taşıdığı farklı ve yeni anlamlar ile dilimizin söz zenginliğini ve kullanışlılığını ortaya koyacaktır. Rasim Özdenören’in de çağrışımlı, özgün bir dile sahip olması, *Gül Yetiştiren Adam* (GYA) romanındaki özgün dil kullanımları; onun tek romanı olan bu eser üzerinde söz varlığı incelemesi yapılmamış olması bu çalışmaya zemin hazırlamıştır. “Rasim Özdenören’in günümüze kadar gelen hikâye yolculuğunda ilk kitabında da son kitabında da söz varlığı öğelerine yoğun bir şekilde yer verdiği tespit edilmiştir. Bu durum eserlerini dil bakımından akıcı kılarak şiirsel bir üsluba sahip olmasını sağlamıştır” (Sert, 2021,

s. 576). Bu gerekçelerle GYA'nın söz varlığı üzerinde yapılan bu çalışma, zengin bir veri ortaya koymuştur.

Edebî eserler dile ait pek çok söz unsurunu barındırabilmesi yönüyle söz varlığı çalışmalarına imkân tanıyan ürünlerdir, aynı zamanda bu tür eserlerde söz varlığı unsurları hem en başarılı şekilde kullanılır hem de dilin imkânlarını zorlayan sanatçıların özgün edebî yönleri de ortaya çıkar.

Edebî türler ya da yayın organları üzerinde yapılan araştırmalarda, örnek alınan türün özellikleri bazı söz varlığı unsurlarına daha fazla yer vermektedir. Her edebî türün kendine özgü kelime dünyası vardır. Masal, efsane ya da destanda çok büyük sıklığa sahip bir kelime, roman ya da hikâyede olmayabilir (Baş, 2011, s. 55).

Çalışmada tespiti yapılan söz unsurları Aksan'ın söz varlığı değerlendirmesi çerçevesinde belirlenmiştir. Aksan'a göre "Filoloji ve dilbilim çalışmalarında, bir dilin sözcükleri, terimleri, yabancı dillerden gelme ögeleri, atasözleri, deyimleri, insanlar arasındaki ilişkilerde kullanılması gelenek olmuş kalıp sözleri ve kalıplaşmış birtakım özdeyişler, bir bütün olarak söz varlığı adı altında ele alınır" (2006, s. 13). Çeşitli araştırmacılar tarafından tanımlanan söz varlığı kavramını Gökdayı da şu şekilde tanımlamaktadır:

Birtakım söz unsurlarının konuşan kişinin her kullanımında özgürce seçebildiği, bağımlı ve bağımsız kullanılabilen, sözlüklerde madde başı olan sözcüklerdir (elma, uzay, cam, söz, ile, gibi, koş(mak), arA - (mak), vb.). Bunların yanında bir başka grup da her zaman belirli bir biçimde kullanılan atasözleri, deyimler, ikilemeler ve kalıp sözlerden oluşan kalıplaşmış ögeleri içerir (Gökdayı, 2008, s. 90).

Çalışmanın amacı GYA'da yer alan söz varlığı unsurlarını tespit etmek ve bu tespit üzerinden dilimiz ve yazarın üslubuna yönelik çıkarımlarda bulunmaktır. Dilin anlatım imkânlarının ve gücünün ortaya konulması, yazarın dil kullanımındaki özgün yönlerin fark edilmesi gibi alt amaçlar da hedeflenmiştir. Çalışma, GYA'da yer alan söz varlığı unsurlarından hareketle yazarın dili nasıl kullandığını, hangi söz varlığı unsurlarından ne oranda yararlandığını ortaya çıkarabilmeyi ve Türkçe ile ilgili yapılacak söz varlığı çalışmalarına katkı sağlamayı hedeflemektedir. Yapılan bu çalışma ile eserin dilindeki farklılıkların ortaya konulması ve bu farklılıklardan okuyucuların söz zenginliklerini geliştirmek için yararlanması hedeflenmiştir.

2. Yöntem

Çalışmada Rasim Özdenören'in *Gül Yetiştiren Adam* (GYA) adlı romanındaki (İz Yayıncılık 2021 42. Baskı) söz varlığı unsurları nitel araştırma yöntemine göre incelenmiştir. "Nitel araştırma yaklaşımı, gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırmadır" (Yıldırım ve Şimşek, 2003, s. 19). Romandaki söz varlığı unsurları belirlenmiş, veriler Aksan'ın (1996, s. 26) *Türkçenin Söz Varlığı* adlı eserine uygun şekilde yabancı sözcükler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri (kalıp sözler), kalıplaşmış sözler, terimler ve çeviri sözcükler olarak sınıflandırılmıştır. Eserdeki sözcük ve söz unsurları bu sınıflama çerçevesinde ele alınmıştır.

3. Kapsam

Çalışma GYA'da yer alan söz varlığı unsurlarının tespiti ile sınırlıdır. Ayrıca bu kapsamda yukarıda çerçevesi çizildiği üzere söz varlığı unsurları da yalnızca atasözü, deyim, ikileme, kalıplaşmış söz, ilişki sözleri, terim, argo ve yöresel kullanımlar ile sınırlandırılmıştır.

4. Bulgular

Eserden yalnızca atasözleri ve kalıplaşmış sözlerden birer örnek tespit edilmiş, söz varlığına dair diğer başlıklarda ise birden fazla örnek vardır. Çalışmada çevrim içi *Güncel Türkçe Sözlük*, *Kubbealtı Lügati*, *TDK Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* ve Ömer Asım Aksoy'un *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (Aksoy, 1998) esas alınmıştır. Eserden en fazla örnek tespiti yapılan deyimler, örneklerin orijinal olması ve benzerlerinin bulunmaması nedeniyle yöresel kullanımlar ile ikinci dilde söylem ve ayetlere dair tüm örneklerle çalışmada yer verilmiştir. Ancak diğer sözcük türlerinde örnek sayısı ondan fazla ise tespit edilen toplam örnek sayısı belirtilip yalnızca on örnek verilmiş, örnek sayısı on veya daha az ise elde edilen örneklerin tamamı verilmiştir.

4.1. Atasözleri

Milletlerin yaşadığı her türlü tecrübeye dayalı olarak oluşturulmuş ve kuşaktan kuşağa aktarmak suretiyle toplumun bağlı kaldığı bir ilke hâlini almış sözlere atasözü denir. “İnsanoğlunun deneyimlerinden, bilgeliğinden ve benzetme gücünden kaynaklanan atasözleri dünyanın her dilinde vardır; çoğunlukla bir tümce biçiminde oluşarak bir yargı anlatan, kimi zaman ölçü ve uyakla, söyleyiş açısından daha etkili olmaya yönelen sözlerdir” (Aksan, 1998, s. 38). Eserden yalnızca bir atasözü tespit edilmiştir:

Avcının iyisi keklik avında belli olur (GYA - 24).

4.2. Deyimler

Toplum kültürü içinde şekillenip gelişen deyimler, kendine özgü anlamlar barındıran söz öbekleridir. “Deyim en az iki sözcükten kurulan, konuşmada ve yazıda anlatım gücünü artıran, anlam yönünden yer yer mantık dışına taşan bölümleri olabilen, yapısındaki kimi sözcükleri anlam değişmesine uğrayan, kalıplaşmış söz öbeklerine verilen addır” (Çotuksöken, 1988, s. 7). Eserden alt başlıklarıyla toplam 328 deyim tespit edilmiştir. Tespit edilen bütün örnekler, aşağıdaki başlıklarda verilmiştir.

4.2.1. Kaynaklara Geçmiş Deyimler

Bu başlık altında bulgular kısmında belirtilen kaynak ve sözlüklerde yer alan deyimler yer almıştır. Eserden tespiti yapılan kaynaklara geçmiş 244 deyim tespit edilmiştir.

Acele etmek (GYA - 11), açgözlü olmak (GYA - 96), açığa vurmak (GYA - 52), açık açık (GYA - 107), açık konuşmak (GYA - 77), açık söylemek, (GYA - 110), ad koymak (GYA - 28), adam etmek (GYA - 12), adım atmak (GYA - 47), adım başı (GYA - 27), ağır olmak (GYA - 60), ağzı kalabalık olmak, (GYA - 100), akıl baliğ olmak (GYA - 102), akıl erdirememek, (GYA - 66), akıl kârı olmamak (GYA - 31), akıllara durgunluk vermek (GYA - 66), akli başına gelmek (GYA - 11), akli başında olmak (GYA - 69), aklına gelmek (GYA - 38), aklında tutmak (GYA - 25), aklından geçirmek (GYA - 76), alay etmek, (GYA - 66), alet olmak (GYA - 52), anca beraber kanca beraber (GYA - 109), apansız gelmek (GYA - 9), ara vermek (GYA - 73), arkasına sığınmak, (GYA - 31), arkasından konuşmak (GYA - 107), arkasından koşmak (GYA - 61), arkasını getirmek, (GYA - 56), ateş açmak, (GYA - 131), ateşe vermek (GYA - 23), ayaküstü (GYA - 73), ayakları yere basmamak (GYA - 48), ayağına kapanmak (GYA - 94), basıp gitmek (GYA - 74), basite indirgemek (GYA - 89), baş başa kalmak (GYA - 70), baş döndürücü (GYA - 55), baş göz etmek (GYA - 52), başı ağırlaşmak (GYA - 42), başı dertte olmak (GYA - 22), başı dönmek (GYA - 27), başı sonu belli değil (GYA - 86), baştan çıkarmak (GYA - 43), benden söylemesi (GYA - 78), bertaraf etmek (GYA - 99),

bilmece çözmek (GYA - 73), bilmezlikten gelmek (GYA - 10), boy atmak (GYA - 23), can sıkılamak (GYA - 85), can atmak (GYA - 106), can vermek (GYA - 9), canı sıkılmak (GYA - 106), cesaret etmek (GYA - 45), çıkar yol (GYA - 32), çiçeği burnunda olmak (GYA - 49), çizgi çekmek (GYA - 48), dal budak salmak (GYA - 31), dayanak noktası (GYA - 14), derinden derine (GYA - 48), dert değil (GYA - 20), dile getirmek (GYA - 55), dili varmamak (GYA - 64), dolup taşmak (GYA - 53), durup dururken (GYA - 31), dünyası yıkılmak (GYA - 102), düş kırıklığına uğramak (GYA - 89), el koymak (GYA - 132), elde etmek (GYA - 37), ele vermek (GYA - 59), elinde olmamak (GYA - 42), elinden bir şey gelmemek (GYA - 73), elinden geleni yapmak (GYA - 44), elinden gelmek (GYA - 110) enikonu (GYA - 53), farkında olmak (GYA - 46), farz etmek (GYA - 102), fırsat bulmak (GYA - 12), gizliden gizliye (GYA - 51), göz aşınası olmak, (GYA - 121), göz atmak (GYA - 45), göz doldurmak (GYA - 70), gözyaşı akıtmak (GYA - 25) göz yummak (GYA - 77), göze almak (GYA - 52), göze batmak (GYA - 96), gözleri dolmak, (GYA - 61), gözleri kamaşmak (GYA - 26), gözleri parlamak (GYA - 54), gözü kara olmak, (GYA - 122), gözünde büyütme (GYA - 88), gözünden kaçmamak (GYA - 16), gülüp geçmek (GYA - 52), gürültü etmek, (GYA - 46), güven vermek (GYA - 67), haber almak (GYA - 44), haber vermek (GYA - 15), haberi olmak (GYA - 23), haklı çıkmak (GYA - 93), hatırı sayılmak (GYA - 51), hayallere dalmak (GYA - 67), hayrete düşmek (GYA - 67), haz duymak (GYA - 49), hesap etmek (GYA - 51), hırs kapılmak (GYA - 47), hiç olmazsa (GYA - 17), hor/hakir görmek (GYA - 67), hoş görmek (GYA - 9), hoşuna gitmek (GYA - 28), ısrar etmek (GYA - 12), iç çekmek (GYA - 26), içi cız etmek (GYA - 115), içi kan ağlamak, (GYA - 50), içinde kalmak (GYA - 50), içinden geçirmek (GYA - 63), içine sinmek (GYA - 9), içini okumak (GYA - 88), iftihar etmek (GYA - 64), iftira atmak (GYA - 53), ileri gelmek (GYA - 76), ileri gitmek (GYA - 61), istifini bozmamak (GYA - 122), işe yaramak (GYA - 51), işi olmak (GYA - 97), işin başı (GYA - 106), işin kötüsü (GYA - 32), iyi görmemek (GYA - 75), izin vermek (GYA - 20), kafasına takılmak (GYA - 82), kan beynine sıçramak (GYA - 79) kapana kısılmak (GYA - 74), kapılıp gitmek (GYA - 75), karanlığa karışmak (GYA - 101), karar vermek (GYA - 54), karga tulumba etmek (GYA - 50), karşı koymak (GYA - 45), karşılık vermek (GYA - 85), karşısına almak (GYA - 86), kelle vermek (GYA - 31), kendine gelmek, (GYA - 48), kendine pay çıkarmak (GYA - 60), kendini alamamak (GYA - 33), kendini avutmak (GYA - 52), kendini bırakmak (GYA - 15), kendini bilmezlik (GYA - 65), kendini göstermek (GYA - 100), kendini kandırmak (GYA - 36), kendini kaptırmak (GYA - 48), kendini tutmak (GYA - 122), kıs kıs gülmek (GYA - 51), kim bilir (GYA - 61), kimin nesi? (GYA - 122), korku vermek (GYA - 80), koşar adım (GYA - 118), kötek atmak (GYA - 11), kötüye gitmek (GYA - 77), kulak asmamak (GYA - 99), kulak kabartmak (GYA - 101), kulağına gelmek (GYA - 100), laf karıştırmak (GYA - 37), macera aramak (GYA - 60), mahcup olmak (GYA - 64), meydan okumak (GYA - 19), naz etmek (GYA - 9), ne arıyor? (GYA - 28), ne çıkar? (GYA - 31), ne demek (GYA - 29), ne haber (GYA - 114), ne münasebet (GYA - 8), ne ki (GYA - 58), ne var ne yok? (GYA - 8), neden sonra (GYA - 40), numara yapmak (GYA - 93), olurlarına bırakmak (GYA - 52), ortadan kaldırmak (GYA - 30), ortaya çıkmak (GYA - 45), ortaya koymak (GYA - 76), oyunbozanlık etmek (GYA - 106), ödev bilmek (GYA - 51), ölümü beklemek (GYA - 18), ölümü göze almak (GYA - 37), önem vermek (GYA - 52), öyle gelmek (GYA - 38), öyle olsun (GYA - 54), öyle ya (GYA - 66), patlak vermek (GYA - 108), pes demek (GYA - 107), peşinde koşmak (GYA - 13), peşkeş çekmek (GYA - 78), poz vermek (GYA - 12), sâkıt olmak (GYA - 33), ses etmek (GYA - 104), ses çıkarmamak (GYA - 121), sesi kesilmek (GYA - 101), sığağı sığağına (GYA - 133), silip süpürmek (GYA - 46), soğukkanlı olmak (GYA - 61), sopa atmak (GYA - 11), söz açmak (GYA - 62), söz etmek (GYA - 64), söz konusu olmak (GYA - 93), söze atılmak (GYA - 38), sözü mü olur (GYA - 26), sözü uzatmak (GYA - 127), suya düşmek (GYA - 48), şakaya almak (GYA - 94), şansını denemek (GYA - 57), şehit düşmek (GYA - 37), takıp takıştırmak (GYA - 12), talan etmek (GYA - 96), tat almak (GYA - 49), tatsızlık getirmek (GYA - 111), tek başına (GYA - 22), telafi etmek (GYA - 48), tepeden turnağa (kadar) (GYA - 50), teşhir etmek (GYA - 16), tozu dumana katmak (GYA - 66), tüyleri diken diken olmak (GYA - 121), tüyleri ürpermek (GYA - 10), umuda kapılmak (GYA - 81), umudu kesilmek (GYA -

58), umut bağlamak (GYA - 61), uykusu kaçmak (GYA - 42), uykusu gelmek (GYA - 106), uzak düşmek (GYA - 33), uzun uzadıya (GYA - 68), üstüne basmak (GYA - 93), üzerinde durmak (GYA - 56), üzerine almak (GYA - 82), vakit geçirmek (GYA - 47), vaktini almak (GYA - 47),vız gelmek (GYA - 37), yağma yok (GYA - 95), yakasına yapışmak (GYA - 48), yazı tura atmak (GYA - 113), yerli yerinde olmak (GYA - 110), yok canım (GYA - 45), yol açmak (GYA - 80), yola çıkmak (GYA - 99), yuva kurmak (GYA - 8), yüz yüze gelmek (GYA - 31), yüzüne vurmak (GYA - 53), zoruna gitmek (GYA - 37).

4.2.2. Kaynaklarda Bulunmayan Deyimler

Bulgular kısmında yer alan, kaynak ve sözlüklerde bulunmayan deyimler bu başlık altında ele almıştır. Buna göre eserde kaynaklarda bulunmayan 18 deyim tespit edilmiştir.

Adım atacak yer yok (GYA - 105), aklı öne almak (GYA - 135), asabı bozulmak (GYA - 11), bakış atmak (GYA - 42), bedavaya getirmek (GYA - 27), gıpta etmek (GYA - 31), hilkat garibesi gibi (olmak) (GYA - 65), hedayinabit gibi (olmak) (GYA - 91), himaye etmek (GYA - 29), içinde haram karışığı olmak (GYA - 65), kafası yatmak (GYA - 46), keçi getirmiş kâhya gibi yayılmak (GYA - 49), masrafları çıkarmak (GYA - 84), sinir basmak (GYA - 43), umut vermek (GYA - 81), yaşama gücü vermek (GYA - 16), yok saymak (GYA - 48), yüzüne duman üflenmiş kedi gibi olmak (GYA - 94).

4.2.3. Yapısı Değiştirilmiş Deyimler

Romanda yapısı yazar tarafından değiştirilmiş (sözcük yerleri değiştirilmiş deyimler, arasına deyim dışı sözcük alan deyimler, eş/yakın anlamlısı ile kullanılanlar deyimler gibi) deyimler de kullanılmıştır. Eserden elde edilen 66 yapısı değişmiş deyim, yazarın dilinin özgünlüğüne işaret etmektedir.

Acele etmek (GYA - 114), ağzı laf yapmak (GYA - 10), ağzından çıkmak (GYA - 88), akıl almamak (GYA - 32), akla yakın olmak (GYA - 79), aklına gelmek (GYA - 30), aklından geçirmek (GYA - 32), alay etmek (GYA - 63), aşkından ölmek (GYA - 10), başına gelmek (GYA - 42), başına toplamak (GYA - 44), başını taştan taşa vurmak (GYA - 9), canı çekmek (GYA - 101), deli dana gibi dönmek (GYA - 70), deli divane olmak (GYA - 43), dik dik bakmak (GYA - 111), diyeceği olmamak (GYA - 113), dizginleri salıvermek (GYA - 54), dizginleri ele almak (GYA - 52), elden ne gelir (GYA - 45), elinde olmamak (GYA - 75), elinden bir şey gelmemek (GYA - 33), farkında olmak (GYA - 30), geri planda olmak (GYA - 55), gözlerini ayırmamak (GYA - 80), göz gezdirmek (GYA - 125), gözü takılmak (GYA - 131), haberi olmamak (GYA - 74), hafakan basmak (GYA - 90), haklı bulmak (GYA - 45), heyheyleri üstünde olmak (GYA - 70), içinden geçirmek (GYA - 118), içli dışlı olmak (GYA - 50), insan içine çıkmak (GYA - 13), işin içyüzü (GYA - 50), iyiye gitmek (GYA - 31), kaçacak delik aramak (GYA - 33), kafa çekmek (GYA - 102), kafası kalmamak (GYA - 102), kafa yormak (GYA - 56), kafası dolmak (GYA - 92), akıl erdirememek (GYA - 60), adam içine çıkmak (GYA - 64), kelleyi ortaya koymak (GYA - 31), kendinde olmamak (GYA - 72), kendini bırakmak (GYA - 17), kendini ele vermek (GYA - 59), kuru güürültüye pabuç bırakmamak (GYA - 95), kuruntuya kapılmak (GYA - 107), minnet duymak (GYA - 34), aklına esmek (GYA - 50), numara çevirmek (GYA - 86), olacak gibi değil (GYA - 58), oralı olmamak (GYA - 113), oyuna gelmek (GYA - 53), parmaklarını yemek (GYA - 34), piyango vurmak (GYA - 58), sözünü tutmak (GYA - 110), tetikte olmak (GYA - 24), umudu kırılmak (GYA - 58), üstüne toz kondurmamak (GYA - 10), vakit öldürmek (GYA - 49), vurdumduymazlıktan gelmek (GYA - 11), yalvarıp yakarmak (GYA - 18), zararı dokunmak (GYA - 34).

4.3. Tekrar Öbekleri (İkilemeler)

Türkçede ifadeyi güçlendirmek için birden fazla sözcük, sözcük grubunun yinelenmesi ile oluşan yapılardır. “Anlamı güçlendirmek için, aynı sözcüğün tekrar edilmesi veya anlamları birbirine yakın yahut karşıt olan ya da sesleri birbirini andıran sözcüklerin yan yana kullanılması: yavaş yavaş, ağır ağır, tak tak, koşan koşana vb.” (Hatipoğlu, 1978, s. 70). Eserde çeşitli başlıklarda olmak üzere toplam 140 tekrar öbeği tespit edilmiştir. Aşağıda tespit edilen alt başlıklardaki tekrar öbeklerine yer verilmiştir:

4.3.1. Aynen Tekrar Öbekleri

Acı acı (GYA - 70), baş başa (GYA - 18), cıvı cıvı (GYA - 14), dalgın dalgın (GYA - 92), el ele (GYA - 96), gürül gürül (GYA - 97), hemen hemen (GYA - 71), hızlı hızlı (GYA- 101), kırmızı kırmızı (GYA - 118), kolay kolay (GYA - 58).

4.3.2. Yakın Anlamlı Sözcüklerle Oluşturulmuş Tekrar Öbekleri

Ayda yılda (GYA - 69), deli divane (GYA - 43), derli toplu, (GYA - 133), doğru dürüst (GYA - 47), karı koca (GYA - 78), kıyda köşede (GYA - 67), mal mülk (GYA- 122) oraya buraya (GYA - 21), toz toprak (GYA - 23) ufak tefek (GYA - 44).

4.3.3. Zıt Anlamlı Sözcüklerle Oluşturulmuş Tekrar Öbekleri

Az çok (GYA - 69), içi dışı (GYA - 131), iyi kötü (GYA - 98), uzaktan yakından (GYA - 119), yaz kış (GYA - 55), gidip gel (108), inip kalkan (GYA - 86).

4.3.4. Sayılı Tekrar Öbekleri

Beş on (GYA - 31), iki üç (GYA - 64), kırk elli (GYA - 121), sekiz on (GYA - 104), üçer beşer, (GYA - 116), ikişer üçer (GYA - 25), on on beş (GYA- 32), on beş yirmi (GYA -99), yirmi beş otuz (GYA - 124).

4.3.5. Edatlarla Oluşturulmuş Tekrar Öbekleri

İçin için (GYA - 64).

4.3.6. İlaveli Tekrar Öbeği

Kelime başına ekleme/ilave yapılarak oluşturulan tekrar öbekleridir. İki grup olarak ('M' ilaveli tekrar ve hece ilaveli tekrar) değerlendirenler vardır. Ayrıca bu sözcükleri tekrar değil, pekiştirme sözcükleri olarak değerlendirenler de vardır.

Bambaşka (GYA - 30), bembeyaz (GYA - 24), bomboş (GYA - 98), büsbütün (GYA - 65), daracık (GYA - 50), darmadağın (GYA - 11), dupduru (GYA - 101), düpedüz (GYA - 37), karmakarışık (GYA - 87), koskoca (GYA - 81).

4.4. İlişki Sözlere (Kalıp sözler)

Günlük hayatta sıkça kullanılan ve hatta her toplum ve dilde aynı amaca hizmet eden kullanımlar ilişki sözleri (kalıp sözler) olarak adlandırılmıştır. Bu çalışmada *kalıplaşmış sözler* ile karışmaması için *ilişki sözleri* tercih edilmiştir. Gökdayı bunlara şu ifadeleri örnek göstermiştir:

Söz gelimi, Sizden iyi olmasın, Ellerin dert görmesin, Allah analı babalı büyütsün, Kolay gelsin, Ayıptır söylemesi, Hemşerim, Üzerinize afiyet, Sırtınızda eskisin, Ellerinizden öperim, Başınız sağ olsun, Güle güle giyin/oturun/kullanın, Sözüm meclisten dışarı, Eline sağlık, Canın sağ olsun kalıp sözlerini başka dillerde bulmak kolay değildir (2016, s. 389).

4.4.1. Selamlaşma ve Hatır Sorma Bildirenler

Aleykümselam. (GYA - 8), Alo! (GYA - 26), Günaydın. (GYA -15), Merhaba. (GYA -132), N'aparsın (GYA - 53), Nasılsınız? (GYA - 135), Ne arıyorsunuz? (GYA - 135), Ne haber? (GYA- 114), Selamünaleyküm. (GYA - 8), Ne var ne yok? (GYA - 8).

4.4.2. Karşılama ve Davet Bildirenler

Buyrun buyrun. (GYA - 8), Hoş geldiniz. (GYA - 8).

4.4.3. Dinî İnanç ve Hayır Duası Bildirenler

Allah aşkına. Bırak alla'skına. (GYA - 84), Allah bilir. (GYA - 118), Allah dilerse iyi olur. (GYA - 98), Allah korusun. (GYA - 127), Allah rahmet eyleye. (GYA - 10), Allah dilerse olur. (GYA - 98), Allah korusun. (GYA - 127), Allah şifalar versin. (GYA - 8), Bismillah. (GYA - 33), İnşallah (GYA - 74).

4.4.4. Beddua, İlenç ve Küfür İçerenler

Allahın belası. (GYA - 17), Allahtan kork. (GYA - 126), Allah kahretsin. (GYA - 45, 101), Yuh Be! (GYA - 102).

4.4.5. Emir, Rica ve Onay Bildirenler

Evet. (GYA - 13), Elbette. (GYA - 14), Haydi. (GYA - 16), Lütfen. (GYA - 16), Peki (GYA - 13), Sen bilirsin. (GYA - 104), Tabii. (GYA - 30), Ta kendisi. (GYA - 81).

4.4.6. Vedalaşma Bildirenler

Baybay. (GYA - 15), Görüşürüz. (GYA - 101).

4.4.7. Özür, Kibarlık ve İyi Dilek Bildirenler

Afedersin. (GYA - 41), Affet. (GYA - 95), Afiyet olsun. (GYA - 34), Bildiğin gibi. (GYA - 8), İyi geceler. (GYA - 96), İyiyim, ellerinizden öperim. (GYA - 80), Kusura bakma. (GYA - 74), Müsaadenle. (GYA - 78), Önemli değil. (GYA - 111), Özür dilerim. (GYA - 44).

4.4.8. Teşekkür Bildirenler

Sağol. (GYA - 8), Teşekkür ederim. (GYA - 63), Var ol. (GYA - 15).

4.4.9. Şaşkınlık, Öfke ve Sitem Gibi Duygusal Tepki Bildirenler

Aman. (GYA - 11), Benden söylemesi. (GYA - 78), Bırak canım. (GYA - 135), Dikkat et. (GYA - 36), Hadi canım. (GYA - 20), Hay Allah! (GYA - 120), Hayırdır inşallah. (GYA - 117), Hayrola? (GYA - 97), Her neyse. (GYA - 48), Hasbinallah. (GYA - 119).

4.5. Terimler

Bilim, sanat, meslek dalyıla ilgili bir kavramı karşılayan sözcüklere terim denir. “Terimler uzmanlar arasında etkin bir bildirişim sağlanması için gerekli temel nitelikli öğelerdir. Genel dilde geçerli olan çok anlamlılığa karşın, terim alanında tek anlamlılığa yönelik görülür” (Vardar, 2007, s. 72). Eserden toplam 148 terim tespit edilmiştir; bu terimler, ilgili başlıklarda örnek olarak verilmiştir. Buna göre askeri terimler, denizcilik terimleri, edebiyat ve sanat terimleri, felsefi terimler, fizik, kimya ve maden terimleri ve tıbbi terimler 10'dan az örneğe sahipken diğer terim başlıkları 10'dan fazla örneğe sahiptir.

4.5.1. Askerî Terimler

Bomba (GYA - 68), kurşun (GYA - 33).

4.5.2. Coğrafya Terimleri

Bu başlık altında 15 örnek tespit edilmiş, aşağıda yalnızca 10 örneğe yer verilmiştir.

Ada (GYA - 131), bağ (GYA - 115), bataklık (GYA - 17), boğaz (GYA - 128), çoban yıldızı (GYA - 118), dere (GYA - 31), kavak (GYA - 48), krater (GYA - 128), ova (GYA - 32), plato (GYA - 128).

4.5.3. Denizcilik Terimleri

Duba (GYA - 129), iskele (GYA - 129), liman (GYA - 129), mavna (GYA - 128), şilep (GYA - 128).

4.5.4. Dinî Terimler

Bazı dinî terimler ile mimari terimlerin kullanıldıkları cümleden bağımsız düşünüldüğünde sözlüklerde birbirine karıştığı görülmektedir. Bu nedenle çalışmada terimlerin cümledeki kullanımlarına bakılarak bir ayırım yapılmaya çalışılmıştır. Bu başlık altında 40 örnek tespit edilmiş, aşağıda yalnızca 10 örneğe yer verilmiştir.

Abdest (GYA - 9), cemaat (GYA - 9), dua (GYA - 123), ezan (GYA - 117), farz (GYA - 9), felek (GYA - 54), halife (GYA - 30), hutbe (GYA - 33), Kur'an (GYA - 13), meal (GYA - 123).

4.5.5. Edebiyat ve Sanat Terimleri

İmge (GYA - 67), masal (GYA - 23), rol (GYA - 93), şiir (GYA - 102).

4.5.6. Felsefi Terimler

Mistik (GYA - 10), sezgi (GYA - 14).

4.5.7. Fizik, Kimya ve Maden Terimleri

Bakır (GYA - 68), çimento (GYA - 99), çinko (GYA - 69), demir (GYA - 68), kalay (GYA - 68), mermer (GYA - 9).

4.5.8. Kent Bilimi Terimleri

Bu başlık altında 11 örnek tespit edilmiş, aşağıda 10 örneğe yer verilmiştir.

Asfalt (GYA - 116), bina (GYA - 32), çeşme (GYA - 120), istasyon (GYA - 17), kabristan (GYA - 7), kale (GYA - 19), koruluk (GYA - 8), mesire (GYA - 7), motel (GYA - 27), otel (GYA - 26), pasaj (GYA - 11).

4.5.9. Mimarlık Terimleri

Bu başlık altında 11 örnek tespit edilmiş, aşağıda yalnızca 10 örneğe yer verilmiştir.

Antre (GYA - 9), avlu (GYA - 8), cami (GYA - 8), kerpiç (GYA - 101), kiremit (GYA - 66), köprü (GYA - 19), kubbe (GYA - 130), mihrap (GYA - 121), minare (GYA - 8), sofa (GYA - 14).

4.5.10. Müzik Terimleri

Bu başlık altında 16 örnek tespit edilmiş, aşağıda yalnızca 10 örneğe yer verilmiştir.

Aranjman (GYA - 129), caz (GYA - 71), ezgi (GYA - 69), gramofon (GYA - 99), hoparlör (GYA - 70), nota (GYA - 71), orkestra (GYA - 106), oryantal (GYA - 15), pikap (GYA - 17), pist (GYA - 105).

4.5.11. Ruh Bilimi Terimleri

Bu başlık altında 14 örnek tespit edilmiş, aşağıda yalnızca 10 örneğe yer verilmiştir.

Bilinç (GYA - 14), cinnet (GYA - 48), düş (GYA - 33), güdü (GYA - 79), havsala (GYA - 48), heves (GYA - 40), irade (GYA - 76), kaygı (GYA - 48), melankoli (GYA - 70), menfur (GYA - 38).

4.5.12. Tıbbi Terimler

Kadavra (GYA - 5), koma (GYA - 21), hap (GYA - 22), serum (GYA - 22), aspirin (GYA - 27), sıtma (GYA - 17), tedavi (GYA - 22), kriz (GYA - 21).

4.5.13. Zanaat ve İktisat Terimleri

Bu başlık altında 16 örnek tespit edilmiş, aşağıda yalnızca 10 örneğe yer verilmiştir.

Ark (GYA - 24), balmumu (GYA - 63), bono (GYA - 11), cila (GYA - 67), çek (GYA - 108), çuha (GYA - 73), fiş (GYA - 108), ihraç (GYA - 89), kendir (GYA - 129), koloni (GYA - 89).

4.6. Yöresel Kullanımlar

Yazarın özgün yönlerinden biri, sahip olduğu duygu-düşünce evreni kadar içinde bulunduğu çevreyi de eserine yansıtmasıdır. Bu yön, eserde söz varlığına da yansımıştır. Roman, içerdiği yöresel sözcükler bakımından da zengindir. Eserde geçen ve tespiti yapılan tüm yöresel kullanımlar bu başlık altında sıralanmıştır.

Alambaç (GYA - 22), bastık (GYA - 23), bellemek (GYA - 18), bildirki (GYA - 98), çemremek (GYA - 9), çıkın (GYA - 103), daraba (GYA - 68, 127), demin (GYA - 36), dinlence (GYA - 24), dönenmek (GYA -

21), eprimek (GYA -9), gardaş (GYA - 8), gurban (GYA -8), gücenmek (GYA - 37), haydin (GYA -15), haza / hazar (GYA - 52), hezen (GYA - 24), hezaren (GYA - 9), hedayinabit (GYA - 91), ırgalanmak (GYA - 15), peder (GYA - 8), samsa (GYA - 23), seğırtmek (GYA - 108), kanırtmak (GYA - 129), kazmak (GYA - 12), keh (GYA - 117), kekreleşmek (GYA - 49), kerevet (GYA - 11), mesere / mâsere (GYA - 117), nahır (GYA - 68, 118), pisipisi (GYA - 70), purluk (GYA - 24), savuşmak (GYA - 72), sele (GYA - 23), şıra / şire (GYA - 6), tiyek (GYA - 25), yazı (GYA - 69), yeltenmek (GYA - 16), zahire (GYA - 23), zerzevat (GYA - 24).

4.7. Argo ve Kaba Sözcükler

Aynı uğraş ile meşgul insanların, diğerlerince anlaşılamayan, kendi gruplarına özgü kullandıkları ortak sözcükler vardır, genel dilden ayrı bu özel kullanımlar argodur. “Sosyal bir toplumun malı olan argo, özel diller zümresindendir; genel dilin kelimelerine bazı özellikler vermek ve özel kelimeler katmakla meydana gelmiştir. Özel diller ise genel dilden ayrılarak küçük sosyal gruplara bağlı kimseler arasında, az çok gizli düşüncelerin anlatılmasına yarayan ve canlı dillerin ortak mihrakı üstünde gelişen dillerdir” (Devellioğlu, 1990, s. 21). Bu başlık altındaki deyimlerin tespiti *Büyük Argo Sözlüğü* (Aktunç, 2002) üzerinden yapılmıştır. Bu başlık altında 35 örnek tespit edilmiş, aşağıda yalnızca 10 örneğe yer verilmiştir.

Âdi (GYA - 16), Afyonlanmak (GYA - 101), Aptal (GYA - 58), Babalık (GYA - 125), Bendensiniz (GYA - 105), Dalkavuk (GYA - 26), Cabadan (GYA - 14), Deyyus (GYA - 11), Forsu olmak (GYA - 69), Matrak geçmek (GYA - 94).

4.8. Ayetler

Romanda *Kur'an-ı Kerim*'den ayetler de alınmıştır. Rahman suresinden dört, Maide suresinden iki olmak üzere toplam altı ayet tespit edilmiştir:

“Artık gök yarılıp da kırmızı sahtiyan gibi bir gül olduğu zaman/ Rabbinizin hangi nimetlerini sayarsınız yalan” (KK, Rahman Suresi 37-38. Ayetler) / (GYA -123), “...Mücrimler simalarından tanınır da yakalanır perçemleriyle ayaklarından/ Şimdi Rabbinizin hangi nimetlerini sayarsınız yalan...” (KK, Rahman Suresi 41-42. Ayetler) / (GYA -123), “Kâfirleri dost edinenler ve onlara benzemek isteyenler onlardan olur. Onlar zalimlerdir.” (KK, Maide Suresi 51. Ayet) (GYA - 126), “Allahtan korkun!” (KK, Maide Suresi 35. Ayet) (GYA - 126).

4.9. İkinci Dilde Söylemler

Eserden yazarın özellikle İngilizce sözcük ve cümleleri de (17) tespit edilmiştir.

“Kiss me, diyor Sitare.” (GYA - 12), “Oh, come on, diyor.” (GYA - 12), “Oh, darling, diyor, come on.” (GYA - 12), “Kiss me, diye fısıldıyor, kiss me, kiss me, kiss me.” (GYA - 21), “It's silly, diyor.” (GYA - 28), “Why not, diyorum.” (GYA - 28), “Yeah, diyorum.” (GYA - 28), “Well, diye yuvarlıyorum, bilmiyorum.” (GYA - 29), “oh, no, no.” diye itiraz ediyordu...” (GYA - 49), “...havaya söyler gibi “Thank you” diyor anlamsız bir sesle.” (GYA - 51), “It's a good idea, dedi gözleri parlayarak.” (GYA - 54), “İki kahve söylüyorum kıza, ‘with cream, please’ diye ekliyorum, sonra Sitare'ye dönerek ‘as a second thought’ diyorum” (GYA - 57), “Biraz ötemizde bir ‘slot machine’ duruyor.” (GYA - 57), “...az ilerde küçük bir dansing var...” (GYA - 73), “Dansinge gitmek ister misin?” (GYA - 74), “Okey, dedim.” (GYA - 75), “Allahumme entesselâmu...” (GYA - 123).

4.10. Kalıplaşmış sözler

Önemli şahsiyetlerin olaylar karşısında dile getirdikleri, söylene söylene tüm topluma yayılan ve kullanımı evrenselleşen ifadelere kalıplaşmış sözler denir. Eserde bu tarz kullanımdan yalnızca bir örnek tespit edilmiştir.

Bir kimse zalim bir padişaha âdildir dese kâfir olur. (GYA -18)

5. Tartışma ve Sonuç

Rasim Özdenören, dilin kullanımı konusunda estetik kaygı sahibi, titiz ve yetkin bir sanatçıdır. Onun romanı üzerine yapılan çalışmada da 8 başlıkta (*Atasözleri, deyimler, tekrar öbekleri / ikilemeler, kalıplaşmış sözler, ilişki sözleri (kalıp sözler), terimler, argo ve yöresel kullanımlar*) söz varlığı tespiti yapılmıştır. Bunlar yazarın özlü bir dil kullandığına işaret ederken, Türkçenin de zengin anlatım imkânlarını ortaya koymaktadır.

İncelemesi yapılan roman, toplam 26.057 sözcükten meydana gelmiştir. Eserden 328 deyim, 148 terim, 140 tekrar öbeği, 68 ilişki sözleri, 40 yöresel sözcük, 35 argo kullanım ve birer de atasözü ve kalıplaşmış söz tespit edilmiştir. Romandan tespiti yapılan tek atasözü yöresel nitelikte olup az bilinirliğe sahiptir. Yazarın dilinin özgünlüğünü şu bulgularda görmek mümkündür: Eserde kaynaklara geçmemiş deyimler ve yapısı yazar tarafından değiştirilmiş (yerleri yer değiştirilmiş sözcükler, arasına deyim dışı sözcük almış, eşanlamlı ile kullanılmış deyimler gibi) deyimler, 6 ayet meali, 17 de ikinci dilde söylem (Türkçe olmayan) tespit edilmiştir. Yöresel sözcüklerin sıklığı da (66) yazarın yaşadığı coğrafyayı yansıtan bir üsluba sahip olduğunu göstermektedir. Bu durum yazarın kültürünün genişliğini, Türkçeyi kullanmadaki yetkinliğini, söz varlığını yerinde kullandığı maharetini ve eserin özgün bir söz varlığına sahip olduğunu ortaya koymaktadır. Yazarın dilinin karakterlerin sosyal rollerine ve düşünce tarzlarına uygun şekilde oluşturulmuş kavram ve söz unsurları ile kurulu olduğu da diğer bir saptamadır. Özellikle yöresel kullanımlar, deyim ve ilişki sözlerinin sıklığı üslup açısından yazarın halkın dilini kullanmaya yatkın olduğunu göstermektedir.

Yazar iki farklı hayat tarzını işlediği eserinde, Doğu ve Batı kültürünü zengin söz varlığı sayesinde, uygun yerlerde ayet (6), hadis ve ikinci dilde söylem (17) ile başarılı bir şekilde ortaya koymuştur.

Deyimler anlatımı güçlendirirken az sözle çok şey anlatmayı da kolaylaştırmaktadır. Yazarın deyimleri sözün etkisini artırmak ve anlatılanların daha kolay anlaşılmasını sağlamak amacıyla ustaca kullandığı görülmektedir. Eserden, kaynaklarda bulunmayan deyimlerin de (18 deyim) tespit edilmesi yazarın özgünlüğünü göstermesi, Türkçenin zenginliğinin kaydedilmesi ve dilimizin söz varlığının güncellenmesi açısından değerlidir.

Yazar, uzun tasvir cümlelerinin yanında akıcı ve şiirsel bir dil kullanımı ile okuyucuyu yormayan bir üsluba sahip olduğunu göstermektedir. Kısa bir roman olan GYA'da tüm başlıklar için örneğin bulunması, yazarın Türkçenin zengin söz varlığı hazinesinden başarılı bir şekilde yararlandığını göstermektedir. Türkçenin, içerdiği söz unsurlarının çeşitliliği ile zengin bir dil olduğu, Rasim Özdenören'in de bu dili kullanmada yetkin bir yazar ve GYA'nın da bu yetkinliğin sergilendiği bir eser olduğu tespit edilmiştir. Söz unsurlarının tamamına ait örneklerin bulunması eserin dil bakımından zenginliğini gösterirken, yerel söylemler, yabancı sözcükler, ayet ve hadisler ise yazarın üslubundaki özgünlüğü ortaya koymaktadır. Eser, bu yönüyle okuyucunun söz hazinesinin de gelişimine ve medeniyet değerlerimizin yeni nesillere aktarılmasına katkı sağlayacak yetkinliktedir.

Kaynakça

- Akalın, Ş. H. (2009). *Türk Dili: Dünya Dili*. Türk Dili Dergisi. 687, 195-204.
- Aksan, D. (1996). *Türkçenin Söz Varlığı*. Ankara: Engin Yayınları.
- Aksan, D. (1998). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim* (2 b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aksan, D. (2006). *Anadilimizin Söz Denizinde* (2 b.). Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksoy, Ö. A. (1988). *Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü* (7 b.). İstanbul: İnkılâp Yayınları.
- Aktunç, H. (2002). *Büyük Argo Sözlüğü* (3 b.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Banguoğlu, T. (1998). *Türkçenin Grameri* (5 b.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Baş, B. (2011). Söz Varlığı İle İlgili Çalışmalarda Kullanılacak Ölçütler. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (29), 27-61.
- Çotuksöken, Y. (1988). *Deyimlerimiz*. İstanbul: Varlık Yayınları.
- Devellioğlu, F. (1990). *Türk Argosu* (7 b.). Ankara: Aydın Kitabevi.
- Ergin, M. (2013). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Yayınları.
- Gökdayı, H. (2008). Türkçede Kalıp Sözler. *Bilig*, (44), 89-110.
- Gökdayı, H. (2016). Yabancılar Türkçe Öğretiminde Sözcük Öğretimi ve Kalıp Sözler. *Türkish Studies*, 11 (19), 379-394.
- Güncel Türkçe Sözlük (GTS), <https://sozluk.gov.tr> (Erişim Tarihi: 12.12.2023)
- Hatipoğlu, V. (1978). *Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü* (3 b.). Ankara: Ankara Üniversitesi Dil Tarih Coğrafya Fakültesi Yayınları.
- İlgör, A. Ş. (2015). *İhsan Oktay Anar'ın "Puslu Kıtalar Atlası" Romanında Söz Varlığı*. (Yüksek Lisans Tezi). Balıkesir: Balıkesir Üniversitesi.
- Karabulut, M. (2021). Edebî Metinlerde Dil, İfade ve Üslûp İlişkisi. İçinde; Edebiyatta Üslûp Meselesi (Ed: M. E. Harmancı, M. Kuzubaş, ve M. Özdemir), ss. 17-21. Ankara: İksad Global Yayıncılık.
- Özdenören, R. (2021). *Gül Yetiştiren Adam* (42 b.). İstanbul: İz Yayıncılık.
- Sert, A. (2021). Rasim Özdenören'in "Hastalar ve Işıklar" İle "Uyumsuzlar" Adlı Hikâye Kitaplarında Söz Varlığı. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.) Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Vardar, B. (2007). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual Yayıncılık.
- Yaman, E. (2016). Türkçenin Güncel Söz Varlığı. *Milli Eğitim Dergisi*. 45(210), 85-91.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2003). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (2 b.). Ankara: Seçkin.